

Apunts per al segle XXI

Anatomia d'un educador

El bon educador esdevé de manera natural un referent lluminós (un veritable far) en el procés de construcció personal de l'educand; contribueix a enriquir la qualitat de vida dels alumnes en relació amb el seu entorn pròxim i pot ajudar a entreveure el viatge cap a la felicitat.

Tots som alumnes. L'educador, contribuint a la formació dels seus educands, aprèn d'ells. Cada individu té un cicle vital per desenvolupar el seu potencial humà, correspon a la determinació personal i a la seva constant interacció amb l'entorn, que s'aconsegueixi, o no, la màxima expressió d'aquest procés. Per aconseguir aquest propòsit de vida necessitem referents que ens assenyalin el camí i ens ajudin en el procés de construcció personal. L'educador és la figura natural que s'erigeix, poderosa, per guiar des de l'ajut desinteressat aquest desafiament de vida.

Tots som educadors. Diu un vell adagi africà: "Per educar un nen es necessita tota la tribu". Tots els individus d'un col·lectiu humà que contacten amb els membres més joves d'aquest grup són responsables, en major o menor grau, amb més o menys intencionalitat, de la formació d'aquests nens i nenes mal·leables, immadurs i influenciabls. Tots som alumnes, perquè aprenem constantment del nostre entorn social i mediambiental; però també tots som educadors, perquè amb les nostres posicions, conductes i relacions estem incidint en l'educació dels més propers, especialment dels més joves i mal·leables.

Per ser educador no n'hi ha prou amb voler ser-ho; cal donar exemple, transmetre valors i actuar amb esperit d'ajut cap als altres. Per ser educador no fan falta títols ni càrrecs ni declaracions, l'educador s'erigeix de forma natural, perquè es converteix en un referent per a algú que el veu com un far resplendent que li serveix per entreveure el seu camí entre les tenebres de la vida.

I

Els primers i més importants educadors del nen són els pares. Després apareixen diversos personatges que amb el rètol d'"educador" tenen la difícil missió de formar els diferents educands que passen pels seus ensenyaments i influències, tot transmetent la cultura hegemònica i els seus valors, promovent la socialització i ajudant a l'autonomia personal crítica. Però sobre el nen es fonamenten també un conjunt d'ensenyaments i influències i es promouen un seguit de valors exemplars de totes les persones i accions que l'impressionen: amics, veïns, familiars i altres individus del seu entorn que hi connecten mitjançant un flux positiu d'emocions. En suma, per ser educador no n'hi ha prou que s'estigui a prop de l'educand ni estar en contacte permanent amb ell, cal configurar un clima d'afectivitat que li infongui seguretat i confiança, tot projectant una certa ascendència sobre ell.

La vocació és la primera i principal característica de l'educador professional i compromès, és a dir, l'educador ha d'estar disposat a voler ser-ho per sobre de qualsevol altra aspiració i actuar en conseqüència responsable. L'educador vocacional estarà disposat a escoltar els seus alumnes, s'esforçarà a conèixer-los (i a diferenciar-los), procedirà a ajudar-los de manera personalitzada i en fomentará l'autonomia personal fonamentada en un esperit crític responsable. A partir d'aquesta premissa fonamental, l'educador haurà d'acreditar unes certes aptituds i actituds que el confirmaran com a un professional, respectat pels seus companys, estimat pels seus alumnes i legítimat socialment i professionalment per a la complexa tasca de facilitar el coneixement, promoure experiències, modelar actituds i forjar voluntats.

La vocació i l'entusiasme podrien considerar-se com a valors, però en realitat són condicions. Són les condicions necessàries per ser un bon educador, és a dir, són els fonaments imprescindibles per a totes les altres coses. En un procés com l'educació, la vocació i l'entusiasme són requisits necessaris per potenciar les intencionalitats educatives proposades i promoure un cert impacte emocional que mobilitzi i motivi els alumnes i reforci el procés pedagògic. Qualsevol projecte humà requereix unes certes dosis de compromís i entusiasme. Si educar és ajudar a viure, l'entusiasme esdevé la sal de la vida de qualsevol procés educatiu i la vocació és l'essència i la identitat de l'educador compromès lleialment amb aquesta tasca.

II

Per a aquesta tasca ingent el bon educador ha de tenir vocació i entusiasme. Però a més a més ha de cobrir cinc objectius bàsics de la seva formació, tarannà i dedicació: 1) Conèixer bé la seva matèria, comprendre-la i aplicar-la; 2) tenir un bagatge personal de vivències, viatges i formació personal suficient per transmetre als alumnes valors, experiències i interès per la vida; 3) gaudir d'habilitats personals específiques de la seva especialitat que li permetin d'exercitar amb varietat de recursos i

usos la complexa tasca d'ajudar els seus alumnes de manera personalitzada a través de la seva matèria; 4) tenir habilitats de comunicació per escoltar eficaçment i transmetre missatges eficients que contribueixin a millorar el clima educatiu i optimitzar el procés pedagògic amb els alumnes; i 5) desenvolupar una ètica que anteposi sempre l'interès dels alumnes als interessos propis.

L'educador ha de conèixer bé la seva matèria, comprendre-la i aplicar-la. No n'hi ha prou amb superar mecànicament i administrativament uns coneixements per a l'obtenció d'un diploma o d'un títol, sinó que ha d'aprehendre bé la seva matèria i posicionar-se en un paradigma d'actuació educativa amb uns enfocaments pedagògics i didàctics congruents. Aquest posicionament professional ha de concordar necessàriament amb el tarannà i la mentalitat del mateix educador. El final últim és poder servir-se eficaçment de la matèria en la noble tasca de formar persones d'acord amb la naturalesa biològica, psíquica i social dels educands.

L'educador ha de ser una persona interessant. En el procés educatiu el docent transmet bàsicament ideologia, perquè a través de les respectives matèries l'educador es transmet a si mateix: amb els seus coneixements, vivències, valors, gusts, hàbits, mentalitats i també les directrius rebudes del sistema hegemònic. Un professor ha d'estar prou format, llegit, viatjat i experimentat per poder exercir amb garanties la tasca formadora dels alumnes i insuflar-los la il·lusió per la vida. En el fons del procés, un mestre que desenvolupi una bona empatia amb els seus deixebles i exerceixi un lideratge natural entre ells transmetrà un pòsit que, un cop expurgat d'impureses, es convertirà en el veritable missatge que impactarà emocionalment els alumnes i els modelarà: la seva pròpia mentalitat tenyida dels coneixements i experiències de la matèria.

L'educador ha de tenir habilitats pròpies de la seva especialitat que el capacitin singularment per desenvolupar bé el seu treball. El professor tracta amb alumnes, és a dir, amb persones úniques, sensibles i intel·ligents, que necessiten ser tractades de manera singular, afectiva i lúcida en un context social i mediambiental. Saber ajudar els educands en el seu procés de construcció personal és l'habilitat principal de l'educador. Per la qual cosa ha de conèixer els alumnes, saber escoltar-los i ha de poder motivar-los tenint en compte les seves necessitats i interessos, per tal de promoure'n l'autonomia personal i la seva capacitat d'autosuperació, tot acceptant els seus límits i capacitats.

L'educador ha de ser un comunicador potent i hàbil que li permeti connectar-se de manera eficient amb els seus educands. La comunicació és el procés nuclear d'interrelació entre el docent i els discent, per aconseguir una comunicació fluida i eficaç el comunicador ha de ser autèntic (mostrar-se tal com és), conèixer les regles de la comunicació (sabent que la veu i els gests -l'actuació- són més importants i impacten més que el discurs), saber ajustar-se al grup que ajuda i tractar de ser convincent (claredat, raonament lògic i capacitat per sorprendre i interessar). L'educador també ha d'establir canals eficaços de comunicació amb tots els grups que participen en el procediment pedagògic del nen/a: pares, professors i col·legues del departament; per tal de millorar les condicions educatives en el centre i unir esforços i consignes a favor de l'educació dels nostres alumnes en els diferents ambients en què es mouen.

L'educador ha d'esgrimir uns conceptes morals sòlids que facilitin la salvaguarda dels interessos de l'educand en contraposició amb altres interessos partidistes i manipuladors. En la noble tasca d'educar, el professor està al servei de l'alumne i ha de guiar-lo honestament cap als seus propis fins, tot col·laborant en el seu procés d'autoconstrucció personal, sense interessos espuris ni artificis i participant en la conquesta d'una autonomia lliure, responsable i solidària. El docent ha de situar els alumnes davant dels grans reptes i problemes que té plantejats la seva generació: el medi ambient, la vida al planeta Terra i el paper de l'ésser humà davant de nosaltres mateixos i davant de l'entorn social; per preparar-lo èticament, conscienciar-lo, fomentar la crítica responsable i estimular l'esperit cooperatiu necessari que abordi amb èxit els grans desafiaments de la Humanitat.

Epileg

L'actitud d'estar disposat a aprendre constantment dels alumnes és un clar indicador d'un educador responsable, d'un bon educador, que respecta i estima els seus educands i els considera fonamentals en el seu procés de millora i capacitació professional. Al món de l'educand hi ha més necessitat de ser volgut i ser reconegut que no pas del propi coneixement, el bon educador ha de ser un referent afectiu per als seus alumnes i pot combatre eficaçment la terrible pobresa de la solitud i el sentiment de no ser acceptat.

Tradicionalment, des dels inicis de la nostra civilització, les professions lligades a una vocació singular i reconeguda han estat tres: la vocació religiosa, la mèdica i l'educativa; la primera, relacionada amb la salvaguarda de l'ànima, la segona, amb la del cos i la tercera, amb la de la persona. En aquesta tasca l'educador té la meravellosa oportunitat d'il·luminar el camí dels altres en el seu procedir vital. El fet diferencial del bon educador no és que faci bé el seu treball sinó que se senti feliç de fer-lo.

JAVIER OLIVERA BETRÁN

jolivera@gencat.cat